

А.М. Бернюков*

ДОМЕТОДОЛОГІЧНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ ГЕРМЕНЕВТИЧНИХ ВЧЕНЬ

Як відомо, кінець минулої третини минулого століття в західній філософській думці ознаменувався справжнім герменевтичним вибухом, який не спадає і донині. Починаючи з кінця шістдесятих років ХХ ст. щороку виходить сотні різноманітних наукових праць присвячених даній тематиці. Особлива популярність герменевтики на Заході зумовлюється насамперед тим, що дане вчення, прийшовши на зміну епохи сциєнтизму, виступило в ролі дієвою *універсальною* гуманітарною методологією, що найбільш яскраво репрезентує сучасну світову суспільну тенденцію з яскраво вираженим натуралістським підґрунтям, у рамках якої людство прагне створити модель постсоціальної держави. На тлі цього, як не дивно, з сумом доводиться констатувати, що за весь час незалежності України в нашій країні не було надруковано навіть й десяти статей, у яких розробляється дана проблематика. Тому в рамках даної статті спробуємо дослідити історичні витоки герменевтичного вчення.

Слово “герменевтика” етимологічно має грецьке походження: *ερμηνεία* (“*hermeneucin*”) означає “тлумачити”, “роз’яснювати”. Цей термін розуміється як мистецтво інтерпретації людської духовної об’єктивності. Причому, як справедливо наголошується, “саме поняття герменевтики неоднозначне, під нею розуміють і осягнення сенсів та значень знаків, і теорію та загальні правила інтерпретації текстів, і філософське вчення про онтологію розуміння й епістемологію інтерпретацій”¹.

Як відзначає І.А. Кравець, герменевтика “розроблюється і застосовується в різноманітних галузях суспільствознавства: філософії, філології, психології, праві”², а за словами Г.І. Рузавіна вона займається “Проблемами інтерпретації, розуміння і тлумачення різноманітних історичних і релігійних текстів, юридичних документів, творів літератури і мистецтва вже з античної епохи”³. Як наголошує Г.-Г. Гадамер, “Універсальність герменевтичної точки зору всеохоплююча”⁴.

Спираючись на археологічні дані, маємо змогу стверджувати, що поява абстрактного мислення дозволила виділитись *homo sapiens* із тваринного світу 5-6 млн. років тому. Виникнення 400-500 тис. років назад спеціальних “мовних” зон лівої півкулі мозку сприяло виникненню мови, яка остаточно сформувалась близько 150 тис років тому. Беручи початок з епохи наскальних малюнків, вона стала вищим щаблем розвитку людської комунікації, набагато прогресивніше за спілкування шляхом жестів, поз, емоцій, що властиві нижчим видам життя. Саме мова є одним із численних та сутнісних проявів і втілень людської культури, будучи головним онтичним елементом, що пов’язує минуле, теперішнє і майбутнє. Специфічна унікальність її природи полягає в багатовимірності людського мислення, яке її породжує: це і безпосередні лінгвістичні знаки, текст, контекст, символ, образ тощо. Однак, незважаючи на безмежність виявів, мова — це цілісна, відкрита та жива система, що обумовлюється концентрацією людського знання, тому для неї характерні зміни (відмирання окремих частин, поява нових елементів).

© Бернюков А.М., 2006

* помічник голови Ради суддів Хмельницької області

¹ Наливайко Д. Вступне слово упорядника // Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика: Вибрані твори: Пер. з нім. — К.: Юніверс, 2001. — С. 5.

² Кравець І.А. Конституція и герменевтика: Вопросы и теории // Правоведение. — 2003. — № 5. — С. 38.

³ Рузавин Г.И. Проблема понимания и герменевтика // Герменевтика: история и современность: Критические очерки. — М.: Мысль, 1985. — С. 163.

⁴ Гадамер Г.-Г. Естетика і герменевтика // Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика: Вибрані твори: Пер. з нім. — К.: Юніверс, 2001. — С. 14.

У стародавніх цивілізаціях стверджувалась божа суть мови. В її змісті вбачалася своєрідна карта та карта всесвіту. Подібна система діяла у мовній традиції древнього Єгипту, Шумерії, Ассирії, Вавилону, Криту і т.д. Характерними артефактами такого світопогляду, що дійшли до наших часів, є індійські словники Амарасінхі (V ст. н. е.), Халадюдхі, Хемачандри (XII ст. н. е.) та відповідний аналог Древнього Китаю “ЕРЯ” (III-II ст. до н. е.).

З моменту своєї появи на землі, людина, як істота, що наділена унікальною властивістю мислення, почала розмірковувати над оточуючим її навколишнім середовищем: спочатку для того, щоб вижити у жорстокому тваринному світі, а потім з власної цікавості — задумуватись про будову світу. Першими інтерпретаційними проблемами для неї виступили загадкові та непередбачувані природні явища.

Намагаючись пояснити сонячні та місячні затемнення, вітер, дощ, сніг, землетруси та інші містичні для себе події, людина створювала міфічно-релігійні системи, найбільш відома та розвинута з яких, як вважається, діяла в Стародавній Греції. Саме ця доба, вважається історичною епохою оформлення герменевтичної ідеї. В міфології згаданої країни існувала постать Гермеса, який був вісником богів, сповіщаючи та пояснюючи людям небесну волю. Згідно з легендою, ця істота мала: загадкову шапку, що могла роботи його невидимим; містичні крила в своїх сандалях, щоб швидко долати довгі дистанції; магічну паличку сну. Таким чином, він став символом межі між небесним і земним, видимим та невидимим, мріями і пробудженням, свідомим та несвідомим. Гермес асоціювався з раптовим розумінням, ідеями, натхненням. З іншого боку, він був богом обману, злочинного світу, авантюрної вдачі та фортуни. Всі греки поважали його за те, що він у ролі Бога інтерпретує веління Олімпу, вказував на вірний життєвий шлях. Саме тому, в ті далекі часи “щось зрозуміти” означало знайти правильний напрям і, як наслідок, символи, які тоді виступали за звичайні дороговкази подорожуючому, шанобливо йменувалися гермами. Крім цього, Гермес користувався великою повагою греків і через те, що був покровителем врожайності, вірним і простим другом усіх пастухів та блукаючих торговців, патроном усіх видів діяльності, пов’язаних із посередництвом. Отже, інакше кажучи, він володів “інструкцією” з подолання кордонів протилежних життєвих сфер та жив у “тріщинах” між різними світами. Чи не тому, Г.-Г. Гадамер щодо цього писав: “Як мистецтво робити зрозумілим сказане однією іноземною мовою, шляхом оформлення цього сказаного мовою іншою, герменевтика цілком справедливо названа за ім’ям Гермеса, тлумача послань, які надсилались людям богами”⁵.

Наслідуючи Гермеса, в древній Елладі з числа жерців почали з’являтися “де-вибрані”, які заявляли про те, що можуть теж, на зразок нього, осягати зміст наказів Богів. Найбільш авторитетними інтерпретаторами того часу вважалися служителі Дельфійського храму, що розташовувався біля підніжжя гори Парнас. Своє завдання ці давньогрецькі герменевти бачили в передбаченні майбутнього, зміст якого був закритий для звичайних людей. Процес пророкування оракулами відбувався через входження ними у трансний стан. Однак, отримані таким чином віщування були розпливчастими та багатозначними. Пізніше, зважаючи на розвиток юриспруденції Древньої Греції, а згодом і Риму, до числа “втаємничених” для розуміння феноменів почали відноситись і юридичні твори. Таким чином, саме в цей історичний період, фактично виникло джерело герменевтичної ідеї: відбулося зародження теологічного та правового її напрямків.

Чи не першими філософами Стародавньої Еллади виступили софісти. Вони розглядали мову винятково як засіб доведення переконливості правоти у диспутах, використовуючи жонглювання висловами. За допомогою правильно підібраних питань софісти виявляли слабкі місця опонента, віднаходячи протиріччя у фразах та зіштовхуючи їх між собою.

⁵ Гадамер Г.-Г. Естетика і герменевтика // Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика: Вибрані твори: Пер. з нім. — К.: Юніверс, 2001. — С. 10.

Виховуючись на цих ідеях, засновником власного методу дослідження світу, зміст якого полягав у дискусіях та бесідах, а не в систематичному викладенні якоїсь області знань, став Сократ. Продовжуючи традицію своїх попередників, він поширював свої погляди переважно в розмовах, намагаючись досягти істини шляхом виявлення суперечностей у твердженнях противників. На його переконання в пізнанні дух та свідомість були важливішими від природи, тому найвищими цінностями були знання, які добувалися суб'єктивним духом шляхом гадання, а не наукові дослідження. В центрі цього вчення перебувала проблема людини та особистості, тому основними світоглядними питаннями виступили відношення суб'єкту й об'єкту, духу та природи, мислення і буття.

Найвідомішим учнем Сократа став Платон (428-347 рр. до н. е.), який словами свого вчителя висловлювався про Гермеса таким чином: “Це ім'я, очевидно, має відношення до слова: він тлумач волі богів — герменевт і вісник, він і злодій, і спритний у спілкуванні, він же покровитель ринку, а всі ці зайняття пов'язані з владою слова”⁶. Він також уперше вжив термін “ἐρμηνεία”, визначаючи герменевта як дослідника загадкових змістів, зокрема, поетичного слова та майбутнього. Так, для Платона поети були ἐρμηνες τῶν θεῶν, тобто “не що інше, як тлумачі волі богів, одержимі кожний тим богом, який їм володіє”⁷, а рапсоди (декламатори поезії) виступали в якості ἐρμηνεων ἐρμηνες (“тлумачі тлумачів”)⁸. Чи не вперше в відомій нам історії він починає розробляти і проблему герменевтичного кола, щоправда віддаючи перевагу “частинам” над “цілим”⁹.

Найславетнішим учнем Платона, як відомо, став Аристотель (384-322 рр. до н. е.), яким вже цілком усвідомлювався загальний напрямок герменевтики. Для цього грецького мислителя вона виступала процесом об'єктивації внутрішнього, будучи при цьому, однак філіалом логіки при дослідженні властивостей мови, тому його можна назвати батьком “граматичної інтерпретації”. У своєму трактаті “Περὶ ἑρμηνείας” (“Про тлумачення”) (біля 355 р. до н. е.)¹⁰. Аристотель зазначав, що “усні слова, — це знаки уявлень у душі, а письмові слова — знаки усних слів”¹¹. Подібної позиції згодом притримувався і давньоримський філософ Цицерон Марк Туллій (106-43 рр. до н. е.), в якого мова виступала в якості тлумача духу.

Іноді, одним із витоків герменевтичної ідеї вказується епоха “Вавилонського мовозмішання”, коли виникла проблема розуміння мови різних народів, тому, начебто даний метод виник як засіб для спілкування між інакомовними спільнотами. Думається, слід скептично поставитися до такого варіанту походження. Хоча наступною проблемою, яка постала перед людством і потребувала свого розв'язання (після вирішення питання розуміння природних сил за допомогою побудови міфологічної системи пантеону Богів) була мовна тематика, що було зумовлено бурхливим розвитком поглядів на вдосконалення граматики та необхідністю дослідження філософських творів та існуючої багатой поетичної спадщини, зокрема, Гомера. Як наслідок, у цій сфері на межі двох тисячоліть виник спір двох різних загальнотеоретичних концепцій. Так, аналогісти вважали, що мова — це система чітких правил, які в своєму ідеалі не мають винятків. Тому, на їхню думку, в

⁶ Платон. Кратил // Платон. Собрание сочинений: В 4 т.: Пер. с древнегреч. — М.: Мысль, 1990. — Т. 1. — С. 642.

⁷ Платон. Ион. Гиппий больший // Платон. Собрание сочинений: В 4 т.: Пер. с древнегреч. — М.: Мысль, 1990. — Т. 1. — С. 377.

⁸ Там само. — С. 378.

⁹ Платон. Федр // Платон. Собрание сочинений: В 4 т.: Пер. с древнегреч. — М.: Мысль, 1993. — Т. 2. — С. 135-191.

¹⁰ Аристотель. Об истолковании. (Герменевтика) // Аристотель. Сочинения: В 4 т. / Мысль. — М., 1978. — Т. 2. — С. 93-116.

¹¹ Ast. F. Hermeneutics // The Hermeneutic Tradition: From Ast to Ricoeur / Edited by Gayle L. Ormiston, Alan D. Schrift. — Albany, NY: State University of New York Press, 1990. — p. 93.

цій сфері конструювання норм має відбуватися за аналогією. Як наслідок, вони шукали в мові елементи правильності та постійної регулярності на усіх рівнях, скрупульозно виділяючи голосні, приголосні, наголоси і т.д. Головними прихильниками цієї течії, зокрема, були Юлій Цезарь, Варрон, олександрійські граматики (видатний грецький філолог Аристофан Візантійський (біля 257-180 рр. до н. е.) та його не менш знаменитий учень Аристарх Самофракійський (близько 217-145 рр. до н. е.), Зенотот Ефеський, Аполлоній Діскол тощо).

На противагу аналістам, аномалісти заявляли про те, що все в мові випадково: тут норма може бути виведена тільки із простого побутового мовлення, яке не підкоряється жодним стандартам. Як наслідок, за їхнім переконанням мовний розвиток визначає не граматика, а звичайне спілкування, тому встановлення правила можливе лише через спостереження за побутом. Прихильники саме такого погляду, що зародився у Пергамі, були, зокрема, Секст Емпірик, Панетій Родоський, Кратет Маллотський і його послідовник Тавріск та стоїки.

Як бачимо, вже у ті далекі часи відбувалася гостра боротьба між філософсько-лінгвістичними школами. Центр тяжіння одного табору зосереджувався на пошуках живого, цілісного усвідомлення процесу комунікації за схемою: особа і соціум, мова та текст. Протилежний напрямок, керуючись прагненням простоти, прагматизму та зрозумілості практики, перетворював мову в формальну логічну знакову систему.

З появою Біблійних творів головна увага інтерпретаторів переключається саме на цей вид письма. На довгі віки епіцентром життя суспільства Європи стала християнська релігія. Ось чому, третьою герменевтичною проблемою постала необхідність розуміння Святої книги. Одним з перших інтерпретаторів Старого Заповіту, ім'я якого дійшло до наших часів, був житель Древнього Ізраїлю — Єздра. Наступним відомим тлумачем Біблії, який став основоположником давньоізраїльської екзегетики вважається Раббі Гіллель.

Подальший розвиток герменевтичного вчення пов'язується із епохою Середньовіччя. Першопочатково цей історичний період ознаменувався продовженням боротьби двох домінуючих поглядів попереднього часу: аномалісти вимагали дослівного коментування Божого тексту; аналісти — тлумачили Біблію алегорично. Поступово, останній вид стає домінуючим, будучи поглиnutим крайньою формою теологічної догматики — екзегетикою. З часом, головний метод розшифрування “божественного” зводився, перш за все, до тлумачення Божої книги не в буквальному — а у винятково релігійно-метафоричному руслі. Як наслідок, подібна інтерпретація носила відповідно, алегоричний зміст: події, персонажі Святого Письма розумілися в переносному значенні та обов'язково із теологічним підтекстом. Першими на цьому шляху стали богослови II ст. на чолі з Іринеєм Ліонським (біля 130-202 рр. н. е.), які розпочали традицію авторитетного церковного тлумачення Біблії. Так, останній досліджуючи мовні властивості, зокрема, зазначав “Наш язык, як тілесний, недостатньо слугує швидкості людського розуму по його духовній природі, тому наше слово затримується в нас та виголошується не відразу, як воно зачато розумом, але по частинам, скільки може язык слугувати йому”¹².

Початок екзегетики пов'язується з Тітом Флавієм Климентом (150-213 рр. н. е.), який жив в Олександрії. Він вважав, що Біблія не досяжна для розуміння кожним, оскільки в ній справжній істинний зміст глибоко захований та потребує складного і детального дослідження. Климент був переконаний, що у Святому Письмі міститься п'ять значень: історичне, віроповчальне, пророче, філософське і містичне. Подальшою розробкою цих положень зайнявся Оріген (185-254 рр. н. е.). На його думку, Біблія вміщувала в собі три змісти: буквальный, моральний та містичний. Виходячи з цього положення, він детально обґрунтував правила читання

¹² Св. Ирины Лионской. Творения. — М.: Паломник, Благовест, 1996. — С. 193.

і трактування релігійного твору у своєму дослідженні “*De principiis*” (“Про початки”)¹³, яка вважається однією з перших класичних герменевтичних праць.

Окремий напрямок тлумачення теологічного тексту розроблявся Сирійсько-Антіохійськими теологами, які заперечували буквальну та алегоричну інтерпретацію Біблії. Так, Феодор Мопсуестійський (біля 350-428 рр. н. е.) та його учень Несторій, які були активними поборниками цієї течії, наголошували на тому, що текст потрібно розуміти на основі правил граматики та історії.

Важливий крок із розробки екзегетичної системи герменевтики зробив визначний представник патристики — гішпонський єпископ Аврелій (Блаженний) Августин (354-430 рр. н. е.), який написавши в 396 р. 3 книги та у 426 р. закінчивши останню частину свого дослідження “*De doctrina Christiana*” (“Про християнське вчення”)¹⁴, детально розробив методику знаходження змісту Євангелія за допомогою ряду основоположних герменевтичних принципів. За його переконанням, Писання містило в собі чотири значення: історичне, моральне, аналогічне та алегоричне. По суті, вчення Августина яскраво виразило всю теологічну доктрину подальшого тисячоліття середньовічної епохи (500-1500 рр.). Герменевтичним стандартом тлумачення на довгі століття став принцип чотирьохстороннього змісту Біблії: 1) дослівний; 2) алегоричний; 3) моральний; 4) аналогічний. Наприклад, у першому значенні Хаанська земля розумілася безпосередньо, в другому — як синагога, третій рівень — означав праведність фарисеїв та закону, четвертий — майбутню земну славу¹⁵.

І хоча описаний вид екзегетичного тлумачення був домінуючим, існували інші підходи. Так, у пізні Середньовіччя в Європі та Палестині певного поширення набуло кабалістичне вчення, яке продовжуючи давньоєврейську традицію, виводили свій метод з того, що кожна літера у тексті виконує свою неповторну місію, покладену на нею Богом. На протязі XII-XV ст.ст. іспанські євреї намагалися здійснити спробу повернення до граматично-історичного тлумачення. Натомість паризьке аббатство Сен-Віктор схияло всіх до буквального розуміння Біблії. Важливу роль в утвердженні цього виду трактування зіграв Микола Лірський (1270-1340 рр.). Погоджуючись із тогочасним пануючим офіційним методом “чотирьох змістів” Біблії, він наполягав на буквальному тлумаченні, як основному підходу. Саме його праці стали тим фундаментом, від якого почав відштовхуватися в свої революційній діяльності М. Лютер (1483-1546 рр.).

Вирішальне значення для становлення герменевтизму в якості самостійної дисципліни став буремний період Реформації, епіцентром боротьби якого став конфлікт тлумачення Біблії. Трансформація церкви, здійснена Лютером шляхом виділення із католицької церкви — протестантської, сприяла появі нової теологічної методології, яка позбавилася від догматичних екзегетичних пут. Відповідно, цей період зумовив необхідність побудову підвалин для якісно іншої наукової парадигми та заклав початок універсалізації герменевтики в подальшому.

Якщо середньовічне вчення Ватикану спиралося на традицію інтерпретації Біблії у дусі творів “батьків церкви” та здебільшого алегорично-містичного розуміння, то протестантське бачення Святого писма — заперечило агностичний статус Божих текстів для простих читачів та відкинуло положення про, начебто, спроможність єдиновірного інтерпретування лише депосвяченими теологами-авторитетами. Як наслідок, Священна книга й увесь світ Божественного відкрилися для їх вільного розуміння звичайним обивателям.

Лютер був переконаний у тому, що правильне тлумачення Біблії має базуватися на буквальному розумінні її тексту. При цьому інтерпретатор мусить враховувати історичні умови, граматику та контекст, однак, у той же час, він не повинен привносити у твір нічого свого. Це

¹³ *Origen. De Principiis.* — Montana, USA: Kessinger Publishing, 2004. — 84 p.

¹⁴ *S. Augustini A. De Doctrina christiana libros quattuor.* — Bonnae: sumptibus Petri Hanstein, 1930. — 103 p.

¹⁵ *McGrath A.E. Reformation thought: an introduction.* — Oxford, UK: Blackwell Publishers, 1999. — p. 157-160.

дозволило, зокрема, Дільтею у своїй праці “*Schleiermacher’s Hermeneutical System in Relation to Earlier Protestant Hermeneutics*” (“Герменевтична система Шлейєрмахера в її відмінності від попередньої протестантської герменевтики”) (1860 р.)¹⁶ зробити висновок про те, що по суті “герменевтична наука розпочалася з протестантизму”¹⁷. Інакше кажучи, на цьому етапі, фактично, відбулося перетворення інтерпретації в проблему. Саме на цій ниві відбувається перебудова герменевтичної теологічної практики в особливе методологічне вчення про методіку тлумачення. Важливий крок на шлях до цього було зроблено лютеранськими послідовниками — Матіасом Флаціусом Іллірійським (1520-1575 рр.), Філіппом Меланхтоном (1497-1560 рр.) та Жаном Кальвіном (1509-1564 рр.). Програмним документом герменевтики цього періоду став трактат “*Hermeneutica sacra sive methodus exponendarum sacrarum litterarum*” (1654 р.) (“Священна герменевтика або метод про священну літературу”) Йоганна Конрада Данхауера (1603-1666 рр.), видатного німецького протестантського теолога. Продовжуючи розвивати положення логічної герменевтики Аристотеля, він виявляв можливості філософської герменевтики для її універсального застосування у будь-якому напрямку людської діяльності, наприклад, у сфері юриспруденції, теології, медицини і т. д. Його ідеї були в подальшому успішно продовжені, зокрема, в дослідженнях І. Ернесті, Рамбаха тощо.

Наступним щаблем розвитку герменевтизму постало Відродження. Прогресивнішим, із погляду на минулу розглядувану історичну епоху, в рамках розбудови ідеї загальної теорії інтерпретації, слід виділити той факт, що у зв’язку з віднаходженням античних літературних творів і, відповідно, необхідною нагальною потребою їх розуміння, зазначені предмети загадкової духовної писемності, які не були пов’язані із тогочасною релігійністю, почали також включатися в масив герменевтичного розуміння. Однак, старі теологічні інтерпретаційні підходи виявилися для цієї цілі неефективними, тому розпочався пошук нової методології трактування віднайденого письма. Так започатковується напрямок історично-філологічного тлумачення, найбільших успіхів, у якому досяг Й.М. Хладеніус (1710-1759 рр.), положення якого були в подальшому успішно продовжені в працях таких відомих вчених, як Ф.А. Вольф (1759-1824 рр.), Г.Ф. Майєр (1718-1777 рр.) тощо.

Отже, з приходом епохи Просвіти традиція теологічної герменевтики все більше занепадає, тоді як філологічна герменевтика набуває значного розвитку та значення у науковому світі, поступово перетворюючись на універсальну теорію. Особливо значних зусиль для цього доклав, зокрема Г. А. Ф. Аст (1778-1841 рр.), який, працюючи над дослідженням літературних пам’яток минулих епох, доводив, що розуміння стародавніх авторів полягає у потрібному осягненні: 1) історичному; 2) граматичному; 3) духовному¹⁸. При цьому, для нього останній вид виступав найбільш значимим та центральним моментом усєї інтерпретаційної діяльності, яка відбувається тоді, “коли ми переміщуємось з нашого власного духовного та фізичного світу в іноземний, де жодний знайомий нам дух не керує нашими невизначеними кроками або дає направлення у наших невизначених зусиллях”¹⁹. І далі Аст пропонує, що “якщо ми повинні створювати самі ці принципи (герменевтичні — А. Б.), ми повинні розуміти чужі явища, осягати світ незнайомого духу в підозрі на їх більш глибоке значення, але тільки поступово та проблемно”²⁰.

Значний внесок у розвиток герменевтики зробив і В. Фон Гумбольдт (1767-1835 рр.),

¹⁶ Dilthey W. *Schleiermacher’s Hermeneutical System in Relation to Earlier Protestant Hermeneutics* // W. Selected Works: On 6 Vol. / Edited by Rudolf A. Makkreel, Frithjof Rodi. — Princeton, NJ: Princeton University Press, 1996. — V. 4: Hermeneutics and the Study of History. — p. 33-228.

¹⁷ Ibid. — p. 33.

¹⁸ Ast. F. *Hermeneutics* // *The Hermeneutic Tradition: From Ast to Ricoeur* / Edited by Gayle L. Ormiston, Alan D. Schrift. — Albany, NY: State University of New York Press. — 1990. — p. 39.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

який висловивши ідею залежності мислення, мовлення, мовної свідомості, національного характеру народу від мови, — на цій основі відшукував універсальні структури культури.

У розбудові герменевтичної ідеї взяв участь також літературознавець А.Ф. Бек (1785-1867 рр.). За його думкою, оскільки філологічне знання, яке добувається в ході реконструкції певного письмового акту є самостійним, набуваючи цього статусу одразу після створення твору, — саме тому праця суб'єкту розуміння завжди має “відтворюючий” характер. По-друге, він звернув увагу на те, що документи, з якими має справу філолог, — це не тільки зафіксовані результати праці автора, адже в їхньому змісті міститься завжди дещо більше, ніж це усвідомлював той, хто їх створив. Тому, виходячи з певної змістовної автономії твору, добування інформації не зводиться тільки лише до того об'єкту, що мав на увазі автор, головне, за його переконанням, — розуміння самого змісту твору. Як наслідок, Бек виділяв уже чотири основних види інтерпретації тексту: “граматичний”, “історичний” (тут він розумів пізнання тексту з погляду на часовий період його створення), “індивідуальний” (психологічний) та “родовий” (тобто залежно від літературного жанру досліджуваного об'єкту).

Свій внесок у розвиток “універсальної методології” зробив і німецький історик Й.С. Дройзен (1808-1884 рр.), який у XIX ст. звернув увагу на недостатність статистично-логічної методології історичної науки для дійсного пізнання минулого. Він обґрунтував необхідність методу розуміння, предметом якого в історіографії мали бути не просто об'єктивні факти колишніх подій, а те, що уже було в свій час інтерпретоване епохою в особі її дійових персонажів.

Таким чином, підводячи ризик під етапом зародження та становлення дометодологічної герменевтики, слід зазначити, що на рубежі XVIII-XIX ст.ст. напрацювання в герменевтичній сфері дозволяли вийти на якісно новий рівень розвитку. Місію з академічного оформлення герменевтики, в якості єдиного універсального методу розуміння гуманітарних явищ взяли на себе в подальшому Ф. Шлейєрмахер, В. Дільтей, М. Хайдеггер, Г. Гадамер тощо, однак, це є предметом вже іншого дослідження.

Отже, як бачимо, формування герменевтики в якості єдиної загальної теорії та практики вилось у складний і неоднозначний шлях, на якому кожна історична епоха вносила свої розробки та корективи. А відтак, за підсумком даного процесу виявляється історична цінність сучасного герменевтичного вчення, що пройшло безкомпромісну перевірку часом.

